

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник голови приймальної
комісії, проректор з науково-
педагогічної роботи
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
_____Олександр ГОЛОВКО

Програма
вступного іспиту зі спеціальності
для вступу на навчання для здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю А1 – Освітні науки

Харків – 2025

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД
Сертифікат ЗВ24020800000000000000000000000001
Підписувач ГОЛОВКО ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ
Дійсний з 02.09.2024 12:16:27 по 01.09.2026 23:59:59

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

3701-37 від 26.03.2025

ВСТУП

До здобувачів вищої освіти, які вступають на навчання за спеціальністю А1 – Освітні науки (третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти доктора філософії) ставляться такі вимоги:

1. Знання фундаментальних основ педагогіки:

- Мати глибокі знання про основи педагогіки, систему педагогічних наук, їхній зв'язок з іншими науковими дисциплінами.
- Володіти методами педагогічних досліджень, включаючи кількісні та якісні підходи.

2. Аналіз сучасних тенденцій і проблем педагогіки:

- Вміти критично аналізувати основні тенденції та проблеми сучасної педагогіки.
- Знати історію розвитку педагогічних знань та їх еволюцію.

3. Знання дидактичних систем і концепцій:

- Опанувати основні дидактичні системи та концепції.
- Володіти знаннями про структурні компоненти навчального процесу та процесу засвоєння знань.
- Розуміти сучасну систему дидактичних принципів та методів навчання.

4. Аналіз сучасних технологій навчання:

- Вміти оцінювати і впроваджувати сучасні технології навчання, розуміти їхні характеристики та можливості застосування.

5. Педагогічна майстерність і професійна діяльність педагога:

- Знати специфіку діяльності педагога, сучасні вимоги до його особистості та професійної підготовки.
- Володіти компонентами педагогічної майстерності, необхідними для ефективного викладання та взаємодії з учнями.

6. Процес виховання:

- Мати чітке уявлення про процес виховання, його етапи, рушійні сили та протиріччя.
- Вміти аналізувати та розробляти виховні стратегії, що відповідають сучасним викликам та вимогам.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ФАХОВОГО ЕКЗАМЕНУ

1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Гене́за терміну «педагогіка». Фактори, що визначили розвиток педагогіки як науки. Я.А. Коменський як засновник наукової педагогіки. Галузі сучасної педагогічної науки: загальна характеристика. Методи педагогічних досліджень. Основні категорії педагогіки.

Підходи до вивчення педагогічної науки. Особистісний підхід як основа організації освітнього середовища. Компетентнісний підхід. Загальні та професійні компетентності. Навчання впродовж життя як підґрунтя розвитку сучасного здобувача освіти.

Закон України «Про вищу освіту» як базис організації освітнього процесу. Вимоги до формування змісту освіти. Функції педагогіки вищої освіти. Тенденції розвитку системи освіти ХХІ ст.

Концепції розвитку особистості: загальна характеристика. Організаційні засади ефективного навчання вищої освіти.

Діяльність педагога: мета, функції, зміст. Педагогічна майстерність викладача. Компоненти педагогічної майстерності. Педагогічна творчість педагога.

Студентство як певна вікова категорія. Мотиви навчально-пізнавальної діяльності студентства. Роль педагога вищої освіти у формуванні особистості студента.

2. ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ/ДИДАКТИКА

Дидактика як розділ загальної педагогіки. Функції дидактики вищої школи. Мотиви навчально-пізнавальної діяльності студента.

Види навчання: традиційне, проблемне, програмоване, змішане, дистанційне. Основні ланки процесу учіння. Принципи, методи, форми, прийоми навчання: визначення понять.

Принципи навчання: загальна характеристика.

Основні ознаки методів навчання. Класифікація методів навчання за різними ознаками. Пасивні, активні, інтерактивні методи навчання. Ознаки методів активного навчання. Концепція активного навчання в педагогіці вищої освіти. Критерії ефективного навчання вищої освіти. Моделі викладання у вищій школі.

Фронтальні, парні, індивідуалізовані, групові форми навчання. Урок як основна форма навчання у закладах загальної середньої освіти. Види та типи уроків. Лекція та практичні заняття як основні форми навчання в системі вищої освіти. Вимоги до організації й проведення лекційних та практичних занять. Види та типи лекцій та практичних занять.

Контроль навчальних досягнень здобувачів освіти: структурні компоненти, види, типи, форми, засоби, принципи. Вимоги до перевірки навчальних досягнень.

3. ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

Виховання: тлумачення терміну у широкому, вузькому, локальному контекстах. Русійні силою процесу виховання. Теорія колективу А.С. Макаренка. Ідея виховуючого навчання рідною мовою К.Д. Ушинського. Основні напрямки виховної роботи у закладах вищої освіти. Формування моральних принципів та етичних норм. Розвиток творчих здібностей студентів. Формування правової культури та правосвідомості. Виховання толерантності та поваги до різноманіття. Підтримка здобувачів з особливими потребами. В.О. Сухомлинський: гуманістичне виховання. Дж. Дьюї: прагматична педагогіка, виховання через досвід, роль демократичного середовища. Е. Дюркгейм: соціалізація і виховання, вплив суспільства на формування особистості.

4. ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Сутність поняття «академічна свобода» в контексті вищої освіти. Основні ознаки організаційної культури. Мета та місія закладу вищої освіти. Функції управлінської діяльності. Повноваження, відповідальність, делегування як основні ознаки функції організації. Стилі керівництва: загальна характеристика. Сутність способів управління організацією. Лідерство як новий науковий напрям. Сутність лідерства. Емоційна стабільність управлінця. Фактори стресу службової діяльності та способи його подолання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ

1. Аймедов К. В. Загальна педагогіка та історія педагогіки: підручник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. 352 с.
2. Глоссарій сучасної освіти URL: <https://imzo.gov.ua/stemosvita/glosariy/>
3. Зайченко І. В. Педагогіка: посібник. 3-тє видання перероблене і доповнене. К. : Видавництво Ліра-К. 2016. 608 с.
4. Концепція розвитку педагогічної освіти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konserciyi-rozvitkupedagogichnoyi-osviti>
5. Лозова В.І., Тройко Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. 2-е вид., випр. і доп. — Харків: «ОВС», 2002. 400 с
6. Мельничук С. Г. Педагогіка. Теорія виховання: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / С. Г. Мельничук ; [відп. за вип. Кальченко Н.]. – К.: Слово, 2012. – 285, [3] с.
7. Педагогіка: баз. підруч. для студ. вищ. навч. закладів III-IV рівнів акредитації/ кол. авторів; за ред. І.Ф. Прокопенка. Харків : Фоліо, 2015. 572 с. 1
8. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти Київ.: Видавничий Дім Слово, 2004. 616 с.
9. Biesta, G. (2010). *Good education in an age of measurement: Ethics, politics, democracy*. Routledge.
10. Brookfield, S. D. (2017). *Becoming a critically reflective teacher* (2nd ed.). Jossey-Bass.
11. Darling-Hammond, L., & Rothman, R. (Eds.). (2011). *Teacher and leader effectiveness in high-performing education systems*. Alliance for Excellent Education.

12. Freire, P. (2018). *Pedagogy of the oppressed* (50th anniversary ed.). Bloomsbury Academic.
13. Fullan, M. (2011). *Change leader: Learning to do what matters most*. Jossey-Bass.
14. Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). *Professional capital: Transforming teaching in every school*. Teachers College Press.
15. Hattie, J. (2012). *Visible learning for teachers: Maximizing impact on learning*. Routledge.
16. Illeris, K. (2018). *Contemporary theories of learning: Learning theorists in their own words* (2nd ed.). Routledge.
17. Loughran, J. (2010). *What expert teachers do: Enhancing professional knowledge for classroom practice*. Routledge.
18. Merrill, M. D. (2012). *First principles of instruction: Identifying and designing effective, efficient, and engaging instruction*. Pfeiffer.
19. Mezirow, J., Taylor, E. W., & Associates. (2011). *Transformative learning in practice: Insights from community, workplace, and higher education*. Jossey-Bass.
20. Norton, L. (2018). *Action research in teaching and learning: A practical guide to conducting pedagogical research in universities* (2nd ed.). Routledge.
21. Sahlberg, P. (2011). *Finnish lessons: What can the world learn from educational change in Finland?* Teachers College Press.
22. Timperley, H. (2011). *Realizing the power of professional learning*. Open University Press.
23. Zeichner, K. M. (2017). *The struggle for the soul of teacher education*. Routledge.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Екзаменаційне завдання містить чотири відкритих питання, кожне з яких оцінюється від 0 до 50 балів.

Максимальна загальна оцінка складає 200 балів. Вступники допускаються до участі у конкурсі за умови, що отримали загальну оцінку ненижче 100 балів. Вступники, які набрали за шкалою 100-200 менше ніж 100 балів, отримують незадовільну оцінку та не допускаються до участі у конкурсному відборі.

41-50 балів - виставляється при наявності повної, змістовної відповіді питання, представлене у завданні. Абітурієнт демонструє знання матеріалу, його розуміння, логічно викладає відповіді на запитання. При відповіді демонструє знання класичних та сучасних педагогічних теорій, знайомство з літературою з означених питань, а саме місце визначення в питанні поняття у системі педагогічних знань. Абітурієнт не допускає жодної помилки у використанні наукової термінології.

31-40 балів – виставляється при достатньому рівні обізнаності абітурієнтів при відповіді на питання. Абітурієнт демонструє розуміння матеріалу, знайомство з основною літературою. В цілому, абітурієнт демонструє знання основного матеріалу питань. Абітурієнт допускає 1-2 незначні помилки при використанні наукової термінології.

21-30 балів – виставляється при неповній відповіді на зазначене питання. Абітурієнт демонструє фрагментарність і формальність у відповідях. Знання класичних та сучасних теорій є уривчастим, недостатній рівень логіки й послідовності у відповідях. Абітурієнт допускає 2-3 помилки при використанні наукової термінології.

11-20 балів – виставляється у разі уривчастості відповідей на запитання в екзаменаційних варіантах. Абітурієнт демонструє суто поверхове та формальне знайомство з науковою літературою, знання класичних та сучасних теорій є досить уривчастим. Абітурієнт допускає значні помилки при використанні наукової термінології.

1-10 балів – виставляється у разі значних помилок у відповіді на запитання, нерозуміння сутності змісту питання, змісту теорій та методів. Абітурієнт допускає суттєві помилки у використанні наукової термінології.

0 балів – відповідь на питання відсутня.

Голова фахової
атестаційної комісії

Оксана ЖУКОВА

Програму затверджено на засіданні приймальної комісії Харківського
національного університету імені В. Н. Каразіна

Протокол № від 2025 р.

Відповідальний секретар
приймальної комісії

Ганна ЗУБЕНКО